

Вячеслав Юрійович Пряміцин,
аспірант кафедри публічного права
Факультету соціології і права
НТУУ «КП»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ГОЛОВНИЙ ПРИНЦИП ПРАВА НА ВИЩУ ОСВІТУ

Докорінні зміни, що проводяться в сфері вищої освіти мають на меті підвищення якості підготовки спеціалістів до рівня конкурентоспроможності з випускниками зарубіжних університетів. Головним перспективним завданням ми визначаємо забезпечення доступності якісної освіти, що повинно відповідати вимогам інноваційного соціально-орієнтованого розвитку України на шляху формування громадянського суспільства та правової держави.

Модернізація української вищої освіти в сучасних соціально-економічних умовах потребує переорієнтації системи вищої освіти на вирішення основного завдання сучасної освіти – підготовку людей, що здатні швидко та успішно адаптуватись у умовах ринкової економіки, приймати вірні рішення в різноманітних життєвих ситуаціях. В сфері професійної діяльності лежить завдання підготовки компетентного спеціаліста. Згідно Закону України «Про вищу освіту» «компетентність – це динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, які є результатом навчання у вищому навчальному закладі за відповідною освітньою програмою та підставою для присвоєння кваліфікації» [3].

В зв'язку з цим одним з напрямків модернізації вищої освіти є удосконалення технологій професійної освіти, форм управління якістю вищої освіти, засобів та методів контролю та забезпечення якості вищої освіти.

На необхідність досліджень у цій сфері вже неодноразово наголошували вітчизняні науковці, зокрема вчені в сфері теорії держави і права, конституційного права та державного управління: Майборода С. В., Лукіна Т. О., Боняк В. О., Ракша Н. С., Романенко К. М., Богачов С. В., Головій Л. В., Григанська С. В., які визначали певні аспекти якості освіти та правових гарантій її забезпечення. Аналіз сучасного стану проблеми забезпечення якості вищої освіти вказує на її багатофакторність та недостатню вивченість.

Також особливої актуальності якість вищої освіти набуває у зв'язку з прийняттям в 2014 році нового Закону «Про вищу освіту», в якому основними завданнями в сфері вищої освіти були визначені: забезпечення сталого розвитку держави шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу шляхом створення умов для освіти протягом життя, міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи. Згідно ч. 3 ст. 3 ЗУ «Про вищу освіту» дані цілі планується досягнути шляхом: гармонійної взаємодії національних систем освіти, науки, бізнесу та держави з метою забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку держави; збереження і розвитку системи вищої освіти та підвищення якості вищої освіти тощо.

Отже, однією з найбільш перспективних завдань нашої держави за новим законом є саме забезпечення якості вищої освіти, що визначається як рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти. [3]

Якість освіти, не дивлячись на багатоманітність його дефініцій, є одним з найважливіших елементів як самої освіти, так і всієї системи освіти. В першому відношенні якість освіти є органічною характеристикою, з однієї сторони, цілі освітньої діяльності, з іншої – одна з головних елементів змісту результату цієї діяльності. В другому відношенні (якість як елемент системи освіти) поняття «якість освіти» взаємодіє з кожним структурним елементом цієї системи: від здобувача освіти (якість навчання, самоосвіти) і науково-педагогічного

працівника (якість викладання) до органів управління (якість управління освітою, якість нормотворчості, якість освітньої політики).[1, с. 142]

Законом України також дано дефініцію даному поняттю у взаємозв'язку з поняттям якості освітньої діяльності і визначаються як «якість вищої освіти – рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти» та як «якість освітньої діяльності – рівень організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань» відповідно. [3]

Виходячи з даного аналізу законодавства хочемо надати наступну дефініцію «якості вищої освіти» - це показник освітньої діяльності або освітніх послуг, що характеризують за різними критеріями здатність та реалізацію задоволення замовників освітніх послуг в отриманні вищої освіти, яке відповідає рівню, стандартам, направленості та освітнім програмам, які необхідні для їх заявлених потреб.

Якість вищої освіти залежить від наступних факторів: потенційних можливостей освітнього процесу, потенціалу викладачів та студентів, інформаційно-методичного потенціалу, фінансування вищої освіти, освітньої, наукової та інноваційної активності учасників освітнього процесу. Саме з цього і можна зробити певні висновки щодо якості вищої освіти, тобто освітня діяльність буде оцінена як якісна, якщо: система оцінки якості освіти в виші розроблена, прийнята та функціонує; інформація про якість освіти використовується для аналізу, підготовки та прийняття управлінських рішень, викладацька діяльність періодично оцінюється «експертною комісією»; організація навчального процесу відповідає стандартам вищої освіти щодо даної спеціальності; використовується сучасні інформаційні технології; функціонує система підвищення якості викладацької діяльності; кращі випускники залучаються до науково-педагогічної діяльності через систему аспірантури; підтримуються тісні зв'язки з випускниками ті підприємствами, на яких вони працюють; наявності ідеальний нормативно-правовий механізм, стимулюючий фінансову діяльність вишу; всі

викладачі займаються науково-дослідною діяльністю; студенти мають можливість займатись науковими дослідженнями під керівництвом викладачів; результати наукових досліджень регулярно публікуються в зарубіжній та українській науковій періодиці; забезпечена матеріально-технічна база та позабюджетне фінансування; забезпечення здобувачів базами практики та їх розширення.

З точки зору правової діяльності задля розвитку сучасної системи вищої освіти, і як наслідок для підвищення якості вищої освіти та інвестиційної привабливості даної сфери, необхідно: підвищити роль громадянських інститутів в управлінні вищою освітою; сформувати загальнодержавну систему оцінки якості вищої освіти; створити умови для академічної мобільності здобувачів вищої освіти; законодавчо забезпечити рівень фінансування освітніх програм відповідно до потреб економіки; створити умови для інноваційного розвитку вищої освіти; знизити інвестиційні ризики капіталовкладень в освітню сферу через розвиток інститутів управління освітньою сферою; підвищити якість управління освітніми установами.

В сучасних умовах задля підвищення якості діяльності вищих навчальних закладів необхідно здійснити перехід від управління освітніми установами до управління освітніми програмами. Внаслідок цього такі управлінські функції, як контроль, фінансування та оцінка якості діяльності повинні використовуватись саме щодо освітніх програм. [5, с. 14] Після прийняття нового Закону «Про вищу освіту» цим повинно займатись новостворене Національне агентство з якості вищої освіти, що реалізоване на принципах співпраці вищих навчальних закладів, роботодавців та студентського самоврядування; саморегулятивності та незалежності, що якраз і повинно втілює головні принципи громадянського суспільства в сфері вищої освіти. Саме Національне агентство і здійснюватиме головні способи державного гарантування якості вищої освіти: ліцензування навчального закладу, розроблення освітніх стандартів та акредитацію спеціальностей.

Проте, окрім перекислених способів та гарантій якості вищої освіти, необхідно також зазначити систему внутрішнього забезпечення якості вищої

освіти, що здійснюється безпосередньо вищим навчальним закладом чи його структурним елементом. Головна ціль вищого навчального закладу - виховання успішних високооплачуваних професіоналів. А успіх чекає тільки на того, хто отримані знання в університеті може використовувати на практиці та в повсякденному житті. Тобто студенти крім отримання повноцінного пакету знань повинні отримати навички практичної діяльності ще за період навчання.

Найбільш загальним критерієм якості вищої професійної освіти та вузівських наукових досліджень є та користь, яку вони, в кінцевому рахунку, приносять державі, суспільству і особистості.

Зміст, структуру і методику вищої освіти, на наш погляд, повинні визначати не формальні концепції бакалавра і магістра, а цільова установка на високу якість професійної підготовки компетентного і конкурентоспроможного на внутрішньому та міжнародному ринку праці спеціаліста, кваліфікація якого відповідає соціальним очікуванням і загальносвітовим тенденціям розвитку вищої професійної освіти: фундаменталізації, спеціалізації, інтернаціоналізації. На нашу думку, було б доцільно доручити досвідченим методистам розробку навчально-методичного супроводу освітнього стандарту в якості керівництва для викладачів і студентів з формування заявлених компетенцій. Критерієм якісної вищої освіти має бути не кількість випускників вищих навчальних закладів, а їх затребуваність на ринку праці і найбільш повна самореалізація в професійній діяльності.

Якість освітнього процесу, як встановлено педагогічною наукою визначають в комплексі наступні чотири фактори: 1) організаційно-педагогічний вплив викладача; 2) здатність до навчання студентів; 3) навчальний матеріал; 4) час (тривалість) навчання.[4, с. 227]

Виходячи з цього, для успішного формування стандартних компетенцій майбутніх спеціалістів у вишах необхідно організувати наступні нововведення: кожен факультет повинен розробити власні навчальні плани, що відповідатимуть їх спеціалізації; провести збільшення годин проходження практики та організувати літні стажування в спеціалізованих фірмах та підприємствах; зменшити кількість нефахових предметів і адаптувати всі гуманітарні дисципліни

до фахового нахилу; проводити курси підвищення кваліфікації (іноземна мова, інформаційні технології); залучення студентів до наукової діяльності кураторами груп; збільшити кількість предметів спеціалізації та дослідити, ким може працювати випускник після отримання спеціалізації; замінити держіспити на бакалавраті бакалаврським дипломом, ввести в дипломних роботах дослідницьку частину; викладати частину дисциплін на магістратурі іноземною мовою, запрошувати для цього іноземних фахівців.

Для інноваційного навчання характерне використання методів прогнозування, моделювання та проектування у професійній діяльності, розвиток уяви, акцентування уваги на можливі труднощі і проблеми в професійній сфері та на альтернативні способи їх вирішення. Іншою особливістю інноваційного навчання є включеність студента у співпрацю та участь у процесі прийняття професійно і соціально значущих рішень.

Найбільш важливим вважаємо якість освіти спрямувати на забезпечення потреб економіки та роботодавців. Тому необхідно розробляти освітні програми з урахуванням інтересів підприємств-роботодавців, що зацікавлені в молодих спеціалістах, що мають не тільки необхідний набір професійних знань, вмінь та навичок, але і тих, що володіють необхідними професійними характеристиками та здатними до входження в професійне середовище та виконання професійної діяльності на високому рівні.

Реалізація запропонованої моделі при підготовці молодих спеціалістів дозволить забезпечити практико орієнтовані потреби роботодавців, з однієї сторони, та буде забезпечувати комплексний розвиток особистості студента – з іншої, за рахунок інтеграції наступних складових: якості додаткової освіти студентів, наукової діяльності вишів, матеріально-технічних ресурсів, задоволеності студентами освітнім процесом, що націлений на практику.

Вважаємо за необхідне провести реформування вищої освіти, але потрібно це здійснювати послідовно та системно. Також необхідно всі ці зміни закріпити в законодавстві чи, як мінімум, в нормативних актах Міністерства освіти і науки України.

Одним з найважливіших важелів в системі забезпечення якості вищої освіти являється нормативно-правове середовище, сформованість та реальність правових основ буття і повсякденної освітньої діяльності, що саме і складають правову цивілізованість та правову культуру.

На сучасному етапі розвитку суспільства необхідною є взаємодія інститутів правової держави та громадянського суспільства, що функціонують в вищих навчальних закладах, по ослабленню розповсюдженню правового нігілізму серед студентів та майбутніх спеціалістів. Окрім правової культури, ціллю якості вищої освіти є закріплення їх взаємозв'язку з патріотичним, трудовим, екологічним та іншими видами виховання на загальних морально-етичних засадах.

Кожна країна зацікавлена в наявності висококваліфікованих фахівців. За численними дослідженнями доведено, що благополуччя людей безпосередньо пов'язане з їх освіченістю. [2, с. 14] Підвищення рівня якості вищої освіти, не тільки зачіпає економічну сторону держави, відкриває для студентів та викладачів нові можливості обміну досвідом з розвинутими країнами, але і є фундаментом національної безпеки та побудови громадянського суспільства.

Використані джерела:

1. Валеев Р. Г. Освітнє право України : [навч. посібник] / Р. Г. Валеев. – Луганськ, 2011. – 287 с.
2. Григанська С. В. Державне регулювання системи вищої освіти в Україні: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / С. В. Григанська. – Класичний приватний ун-т. – Запоріжжя, 2008. – 20 с.
3. Закон України «Про вищу освіту»
4. Модернізація вищої освіти в Україні і світі: десять років наукового пошуку: монографія / Ред.: В. П. Андрущенко, В. І. Луговий, М. Ф. Степка; Ін-т вищ. освіти АПН України. – Харків, 2009. – 504 с.
5. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. – К.: Ленвіт, 2006. – 35 с.

Пряміцин Вячеслав Юрійович. Забезпечення якості вищої освіти як головний принцип права на вищу освіту.

Анотація: У даній статті розглядається якість вищої освіти, його способи реалізацій та гарантії забезпечення. Вказано, що забезпечення доступності якісної вищої освіти є однією з передумов розвитку громадянського суспільства в Україні. Основу нормативно-правового забезпечення якості вищої освіти передбачено Законом України «Про вищу освіту». Основним способом забезпечення якості вважаємо інтеграцію вищої освіти, наукових розробок та практичної діяльності. Державно-правове забезпечення якості вищої освіти здійснюється Національним агентством з якості вищої освіти через процедури ліцензування, затвердження стандартів вищої освіти та акредитації спеціальностей. Найбільш загальним критерієм якості вищої освіти вважаємо ту користь, яку вона, в кінцевому рахунку, приносять державі, суспільству і особистості.

Ключові слова: вища освіта, якість вищої освіти, стандарт, гарантії, забезпечення якості.

Прямыцын Вячеслав Юрьевич. Обеспечение качества высшего образования как главный принцип права на высшее образование.

Аннотация: В данной статье рассматривается качество высшего образования, его способы реализации и гарантии обеспечения. Указано, что обеспечение доступности качественного высшего образования является одной из предпосылок развития гражданского общества в Украине. Основу нормативно-правового обеспечения качества высшего образования предусмотрено Законом Украины «О высшем образовании». Основным способом обеспечения качества считаем интеграцию высшего образования, научных разработок и практической деятельности. Государственно-правовое обеспечение качества высшего образования осуществляется Национальным агентством по качеству высшего образования через процедуры лицензирования, утверждения стандартов высшего образования и аккредитации специальностей. Наиболее общим критерием

качества высшего образования считаем ту пользу, которую она, в конечном счете, приносят государству, обществу и личности.

Ключевые слова: высшее образование, качество высшего образования, стандарт, гарантии, обеспечение качества.

Pryamitsyn V. Yu. Ensuring the quality of higher education as the main principle of the right to higher education.

Abstract: This article discusses the quality of higher education, its methods and implementations guarantees. Indicated that providing access to quality higher education is a prerequisite for the development of civil society in Ukraine. The basis of regulatory quality assurance provided by the Law of Ukraine "On Higher Education". The main method of quality assurance consider the integration of higher education, scientific research and practice. Public legal quality assurance by the National Agency for Quality Assurance in Higher Education through licensing procedures, approval of higher education and accreditation specialties. The most common criterion for the quality of higher education consider the benefits that it will eventually bring the state, society and the individual.

Keywords: higher education, quality of higher education, standard, warranty, quality assurance.